

'Solidarnost'

En tot el planeta hi ha en marxa, actualment, una cinquantena de guerres, en les quals nou de cada deu víctimes són població civil. D'un dia per altre, o en poques setmanes, comunitats senceres passen a dependre de la solidaritat internacional per poder sobreviure. Es tracta de milions de refugiats i de desplaçats; de centenars de milers de ferits que necessiten assistència sanitària; d'un nombre similar de vídues i d'orfes als quals l'enfonsament del sistema social del país no pot garantir un futur digne; de milers de famílies que ho han perdut tot.

El tràgic balanç de quatre anys de conflicte armat a l'ex-Iugoslàvia ha sumat ja més de 300.000 morts, 200.000 ferits greus i l'èxode de quatre milions de persones. Malgrat tot, dintre la seva desgràcia, han tingut sort: els mitjans de comunicació s'hi han fixat i desenes d'ONG de tot Europa han dedicat els seus esforços a alleugerir la seva tragèdia.

Provar de fer un recull de totes les iniciatives, campanyes i activitats en favor de Bòsnia pro-

Gràcies a la solidaritat internacional, comunitats senceres víctimes de les guerres, poden sobreviure a la tragèdia. El nostre país ha fet de nou gala de l'espèrit solidari que el caracteritza.

mogudes des de Catalunya resulta molt difícil per la seva quantitat i dispersió. De nou, aquest país ha fet gala de l'esperit solidari que va batre un rècord olímpic al 1992, i s'ha abocat als seus veïns iugoslaus. Ho ha fet des de plataformes gegantines o de petites associacions, amb ajudes concretes i programes permanents, de forma aïllada o sumant esforços. Però ho ha fet bàsicament des del carrer. Abans d'analitzar els principals projectes en marxa –i sense poder-los abastar tots– és important destacar algunes característiques generals dels seus impulsors.

En primer lloc, es tracta de campanyes organitzades, majoritàriament, per gent jove. Estudiants o professionals carregats d'idees i de bones intencions, absolutament –però no sempre únicament– compromesos amb aquesta causa. Les seves accions, assentades sobre el realisme, no pretenen abraçar la totalitat del problema bosnià, ni emetre judicis de valor. Acostumen a escollir un objectiu clar, una acció concreta a realitzar en una o diverses zones, destinada a un

ARKIU

Manifestació a la plaça de Sant Jaume de Barcelona. El proper dia 21 de juliol més de 20.000 persones van cobrir la plaça en solidaritat amb els bosnians i contra la passivitat de la comunitat internacional.

nombre determinat d'habitants i de durada delimitada per endavant. Són paràmetres bàsics per a l'èxit d'una missió que és urgent.

Les campanyes d'ajuda no discriminen entre nacionalitats, ètnies, cultures o religions, tot i que la immensa majoria han anat destinades al poble bosnià, la principal víctima d'aquesta guerra. No tenen objectius polítics i miren de ser imparcials, però reconeixen que el contacte directe amb els afectats i l'anàlisi de la situació des de dins i des de fora força a prendre posicions. Critiquen, sobretot, la falsa neutralitat del govern espanyol i la passivitat de la comunitat internacional.

Per poder treballar, tot i que alguns han aconseguit subvencions o ajudes concretes, depenen de la solidaritat popular: aportacions de particulars, suport d'institucions i ajuntaments, cop de mà –en material, diners o serveis– d'empreses.

Un abans i un després d'Europa per Bòsnia. La plataforma Europa per Bòsnia va néixer a Barcelona el 13 de juny de 1995, de la mà d'un grup d'eurodiputats encapçalats per José María Mendiluce, amb una crida a la mobilització ciutadana sota el lema "Europa reneix o mor a Sarajevo".

Europa per Bòsnia es crea amb la voluntat d'oferir una petita estructura que coordini totes les iniciatives i esforços d'ajuda al poble bosnià que es multipliquen per tot el país, i amb la intenció explícita d'implicar les institucions en aquesta lluita. No vol ser una nova ONG, i com a prova, es dissoldrà el mes de gener, un cop aconseguint una bona part dels objectius. L'acció solidària continuarà com va començar: de la mà d'unes altres ONG i amb el suport dels milers de ciutadans.

Les activitats impulsades o abonades per aquesta plataforma han perseguit un seguit d'objectius, sempre sota el compromís, en nom de la dignitat dels pobles, de posar fi a la barbàrie contra els ciutadans bosnians. En un primer moment exigien que Sèrbia i Montenegro retirés el seu suport a la política genocida i de neteja ètnica de Radovan Karadzic; la restitució del govern legítim de Bòsnia i el retorn dels territoris ocupats pels *txètnik*; la intervenció militar internacional per a defensar la població bosniana; l'aixecament de l'embargament d'armes contra la República de Bòsnia-Hercegovina i el reconeixement del seu dret de legítima defensa; la garantia que es preservaria la unitat del país; el final del silenci còmplice dels polítics europeus; suport al Tribunal pels Crims de Guerra a l'ex-Iugoslàvia perquè jutgi i condemni els criminals i instigadors; i el reconeixement del dret de refugiats a totes les famílies que han hagut de fugir de Bòsnia.

L'allau d'esdeveniments que segueixen a la caiguda dels enclavaments de Srebrenica i Zepa –inclosa la intervenció de les forces de l'OTAN–, fins a arribar als acords de pau de Dayton, han obligat a redefinir els objectius del grup i a renovar el compromís inicial de la plataforma. El president d'Europa per Bòsnia, José M. Mendiluce, donava la benvinguda a la pau, tot i reconèixer que és una pau injusta que premia "les conquestes territorials obtingudes pels criminals"; també advertia: "la reconstrucció és una peça clau en els esforços per a transformar aquesta pau injusta en un procés positiu de convivència", per la qual cosa, és imprescindible no abaixar la guàrdia i continuar les accions solidàries des d'unes altres organitzacions.

La particularitat d'aquesta plataforma, que va

El tercer comboi enviat a Maglaj (Bòsnia central) pel Comitè pels Balcans va trigar una setmana a arribar-hi. Portava més de 100 tones d'aliments i material sanitari, i una càrrega especial de 250 paquets individuals de la campanya "De dona a dona" realitzada pel grup LILA d'Olot per refugiades de l'organització POVRATAK, amb seu a Makarska (Croàcia).

L'enviament de combois ha estat una de les accions que han tingut més bona acollida i suport popular. Els principals problemes que han d'afrontar els promotors d'aquestes iniciatives són l'enorme distància que cal recórrer i la dificultat del trajecte, que poden malmetre el carregament; la gran quantitat de controls militars desplegats pel territori bosnià –que molts cops exigeixen suborns per deixar passar els trailers–; i la necessitat d'establir contacte allà amb grups de confiança que s'encarreguin d'una distribució honesta i equitativa dels paquets als seus destinataris.

ser capaç de congrega més de 20.000 persones a la plaça de Sant Jaume de Barcelona en una impressionant manifestació per la pau, el dia 21 de juliol, radica, fonamentalment, en el fet que ha aconseguit una extraordinària cobertura informativa de les seves campanyes i l'adhesió de centenars de grups locals i comarcals, i també en el fet que ha seguit capaç de comptar amb l'apadrinament de la Generalitat de Catalunya.

El 2 d'agost, Europa per Bòsnia i el

govern de la Generalitat signaven un important protocol de col·laboració en virtut del qual el govern aportava cent milions de pessetes de les seves loteries per reforçar les campanyes de la plataforma. La Generalitat ofereix, així mateix, un local a l'entitat, es fa càrrec de les despeses de manteniment, garanteix el trasllat de les donacions, i assumeix la cobertura del corredor humanitari "Europa per Bòsnia/Catalunya per Bòsnia" que ha de fer arribar a destinació un total de 1.500 tones d'ajut humanitari fins al 15 de desembre.

Igualment, participa en la difusió de les campanyes —amb la publicació d'anuncis a la premsa, cessió d'un telèfon gratuït d'informació, edició de cartells—, en les manifestacions i crides per la pau —concentracions d'un minut de silenci, distribució de llaços blancs—, facilita 240 targetes sanitàries i ajudes socials als refugiats, amb trasllats per a rebre assistència mèdica, sol·licita la col·laboració dels laboratoris farmacèutics i empreses d'alimentació i begudes en les campanyes de recollida, i fa més actuacions encara. Tot això, amb el suport dels ajuntaments i les adhesions de més de 220 municipis, d'unes 130 organitzacions, associacions i col·lectius, de gairebé un centenar de plataformes ciutadanes, d'empreses i entitats esportives i culturals, ha permès la cobertura de projectes d'una gran envergadura, com el corredor humanitari, una operació que inicialment pretenia de fer arribar aliments i material mèdic i sanitari a Sarajevo, Bihac, Tuzla i Zenica per valor de 160 milions de pessetes, i que en els cinc primers combois ja havia superat totes les expectatives i havia hagut d'ampliar les destinacions.

Els projectes duts a terme durant els sis mesos de funcionament de la plataforma han estat diversos i variats, i es concentren tant en mobilitzacions de masses, actes simbòlics i recollides de diners, aliments, medicines, material sanitari, joguines o material escolar per als combois,

Població civil a Mostar. Els civils són la part més afectada en qualsevol conflicte armat, atès que són les víctimes més innocents i menys preparades per afrontar les privacions que comporta una guerra.

com en iniciatives culturals, esportives o socials en favor de la pau, festes populars, conferències, cadenes humanes i diades de solidaritat. Algunes d'aquestes iniciatives, les han promogudes des de la seu de l'entitat, a Barcelona, o des de diverses ONG amb qui col·laboren estretament, i moltes altres han estat idea i obra dels grups adherits. I és que molt abans que nasqués Europa per Bòsnia al centre del continent, ja hi arribava l'acció solidària dels Països Catalans.

"Amb Bòsnia al cor, al cor de Bòsnia".

Aquest és el lema de l'última campanya de recollida del Comitè pels Balcans. Aquest òrgan, el van crear ara fa tres anys persones vinculades al SEIEM (Servei Tercer Món), una organització no governamental pel desenvolupament. Entre les principals accions que duen a terme, cal destacar les següents: enviar voluntaris a camps de refugiats, fer conèixer la realitat de la guerra i organitzar combois humanitaris. Aquesta tardor, el Comitè pels Balcans ha enviat dos trailers amb vint-i-dues tones d'aliments, sabó, i material escolar cadascun. Laura Vinyoles, coordinadora de la Comissió de Combois, confessa que són molt estrictes en la recollida del material: "Volem que tot arribi en perfecte estat, i per això s'ha de fer un control de qualitat rigorós i procurar que les condicions d'embalatge i de transport siguin òptimes". El Comitè acostuma a dur, exclusivament, el material que els han demanat els destinataris, i sol·liciten a les entitats que participen en la campanya que contribueixin a finançar el comboi recollint cinquanta pessetes per quilo de càrrega. Entre els seus principis hi ha el compromís d'informar tots els participants del resultat dels seus esforços.

Acció Solidària pels Pobles-CIEMEN va néixer l'agost del 1992 com una secció específica d'ajut humanitari del Centre Internacional Escarré per les Minories Ètniques i les Nacions. Ja han acompanyat quaranta-nou camions amb menjar, roba i medicaments a Bòsnia. L'organització de combois és un dels projectes de la campanya "Ajudem el poble de Bòsnia", però n'hi ha més: principalment, el trasllat i l'acolliment de refugiats bosnians a Catalunya, i la reconstrucció de l'hospital de Suhodol (al sud de Sarajevo). Enguany han disposat d'una subvenció d'un milió i mig de pessetes de la Generalitat, i d'una ajuda de vuit milions més per a aquest projecte de medicina d'urgència.

Al 1993 el CIEMEN va traslladar i acollir cent deu refugiats bosnians (majoritàriament dones, gent gran i nens) procedents del camp de Split (Croàcia). Ferran Ventura recorda que l'arribada va ser una barreja de sort i d'enginy. No tenien tots els papers en regla i van decidir d'entrar per Andorra, l'1 d'agost, i aprofitar l'arribada en massa d'estrangers al nostre país.

Els seus autocars van passar desapercebuts entre tants turistes. Un cop aquí, la feina va ser d'aconseguir un habitatge digne per a tothom, assistència sanitària i escolarització per als nens. "Els vam repartir en una vintena de pobles de tot Catalunya. De seguida vam descartar Barcelona o les altres capitals, perquè el dia a dia és més complicat. Als pobles la gent es va llançar a ajudar-los". Efectivament, els veïns s'encarreguen de totes les despeses dels refugiats i els ajuden a buscar feina. Ara la majoria dels refugiats parlen català, i col·laboren en les campanyes que organitzen aquesta entitat i algunes més.

A aquesta mena de demandes, acostumen a respondre-hi Metges Sense Fronteres (MSF) i la Creu Roja, presents a Bòsnia des del 1991. Els voluntaris que han treballat amb aquestes entitats a Catalunya ho han fet dins el programa

internacional d'ambdues associacions. Però reconeixen que, a les organitzacions humanitàries, els ha estat molt difícil d'actuar als Balcans, on s'han violat sistemàticament els drets humans protegits per la Convenció de Ginebra del 1977. Graciela Diap, coordinadora dels projectes de MSF a Bòsnia, lamenta la discriminació de les víctimes i l'oblit dels enclavaments quan ja no hi ha combats.

Les accions del grup que ella representa s'han concretat, en aquests quatre anys, en la distribució de medicaments i de material mèdic i logístic a 280 centres sanitaris a fi d'atendre dos milions i mig de persones, en la formació de personal sanitari, en la realització d'operacions quirúrgiques d'urgència i en l'assistència a la població desplaçada a zones sota protecció de les Nacions Unides.

Les seves tasques *in situ* es complementen i coordinen amb les del Comitè Internacional de la Creu Roja. Aquest últim és autoritzat, a més, a visitar els presoners de guerra confinats en camps de concentració, a provar de garantir-ne la seguretat i a afavorir l'intercanvi de presos a través dels governs. Als Balcans s'han pogut entrevistar, almenys una vegada, amb uns 35.000 presoners de guerra, han actuat de mitjancers en l'intercanvi de 22.000 més, i han fet arribar subministraments mèdics bàsics i d'emergència a 297 instal·lacions hospitalàries. Les assemblees locals de la Creu

ARXIU

Actuació de Pallassos Sense Fronteres. Pallassos Sense Fronteres aposta per la recuperació de l'esperança i de la fe positiva. En situacions extremes, riure és una teràpia per a alleugerir la pressió psicològica d'infants i adults.

Roja a Catalunya han promogut també campanyes per enviar aliments, medecines i roba a Bòsnia.

Totes les ONG que han actuat als Balcans saben que no tenen prou poder per a influir en les decisions polítiques, i que amb la seva presència només poden oferir ben sovint suport psicològic i humà. Aquest és el cas de Pallassos Sense Fronteres.

Les ONG de les arts i la cultura. "Quan un professional de l'humor actua davant un col·lectiu amb problemes, normalment costa d'arrencar el primer somriure. Però a mesura que l'espectacle avança, les quotes de riure són més altes que no sol ser. Aquest efecte del riure serveix a la col·lectivitat com un dia de sol enmig d'una gran tempesta". El 26 de febrer de 1993 Tortell Poltrona actuava al camp de refugiats de Veli Joze, a Croàcia, en resposta a la demanda d'un col·lectiu que havia engegat un projecte anomenat Educació per la Pau. L'experiència li va demostrar que l'humor serveix de medecina i de teràpia en situacions extremes. Sis mesos després es fundava a Barcelona Pallassos Sense Fronteres, i en poc més d'un any, ja tenia delegacions a França, Itàlia i als Estats Units. Fins ara, Pallassos sense Fronteres ha realitzat quaranta-quatre expedicions en diversos llocs del món, vint-i-una d'elles a Croàcia i onze a campaments de refugiats de Bòsnia. L'únic requisit que es demana a l'artista voluntari és que el seu espectacle tingui un llenguatge internacional.

La presència de voluntaris i professionals de tot el món ha permès de mantenir viva la multiculturalitat de Bòsnia, un valor fonamental d'aquest país, que ha estat ferotgement atacat pels radicals serbis. Per resistir a aquesta agressió i per preservar la pluralitat cultural del poble bosnià, el Centre UNESCO de Catalunya ha decidit de col·laborar en la reconstrucció de l'estructura educativa de la federació. Raül Romeva, professor de la Universitat Autònoma i membre del Centre, treballa ara a l'oficina de la UNESCO a Sarajevo, en un projecte que consta de tres línies d'actuació: el disseny d'un nou model educatiu, l'obertura de les comunicacions i el suport dels mitjans independents, i la salvaguarda de la identitat i el patrimoni cultural de Bòsnia. Han obert també diversos programes de beques, i assistència tècnica i material a alguns centres educatius, donen suport a un intercanvi de professors entre Bòsnia i diversos països en vista a la formació de mestres, i també a un contacte amb escoles estrangeres per reforçar l'educació per la pau.

"No hem perdut aquesta guerra —conclou José María Mendiluce—, però guanyar-la, es guanyarà en la construcció de la pau. Sense deixar els Balcans de la mà, avui ens hem de preparar per a altres batalles".

Virgínia Arqué